

INICIATÍVY EURÓPSKÝCH SPOLOČENSTIEV V OBLASTI KONTAMINOVANÝCH LOKALÍT

Ing. Katarína Paluchová

Slovenská agentúra životného prostredia, Tajovského 28, 975 90 Banská Bystrica, Slovenská republika, katarina.paluchova@sazp.sk

KLÚČOVÉ SLOVÁ

Kontaminované územia, strategický dokument, konferencia, iniciatíva v oblasti znečistených území, Európska únia, kontaminácia pôdy

Zo strategických dokumentov Európskej únie významnú úlohu naďalej zohráva tzv. Tematická stratégia na ochranu pôdy (Thematic Strategy for Soil Protection) z roku 2006, ktorá upozorňuje, že prevencia kontaminácie pôdy je veľmi dôležitá pre zachovanie správnych fyzikálnych a chemických vlastností pôdy, ako aj kvality pôdy a pre zabezpečenie ochrany ostatných zložiek prírodného prostredia. Vyzýva Komisiu, aby zabezpečila dodržiavanie tohto cieľa súčasnými a budúcimi právnymi predpismi Spoločenstva. Ďalej upozorňuje, že na získanie potrebných informácií a vytvorenie databáz na nakladanie s dedičstvom kontaminácie pôdy je potrebný systematický prístup určovania kontaminovaných miest založený na sledovaní objektívnych parametrov a spoločnom zozname činností, čo dá signál hospodárskym subjektom, aby prijali účinné preventívne opatrenia na zabránenie budúcej kontaminácii; a že postup identifikácie kontaminovanej pôdy musí byť spojený s požiadavkou prístupu založeného na hodnotení rizika. Okrem iného uvádza, že počet potenciálne kontaminovaných miest v EÚ-25 sa odhaduje približne na 3,5 milióna (1).

Ďalší významný strategický dokument Siedmy environmentálny akčný program Dobrý život v rámci možností našej planéty uvádza, že požiadavka rámcovej smernice o vode dosiahnuť *dobrý ekologický stav* do roku 2015 sa splení pravdepodobne len v prípade zhruba 53 % útvarov povrchových vôd v EÚ. Podľa 7. EAP sa predpokladá, že v celej EÚ je kontaminovaných vyše pol milióna lokalít, a pokiaľ sa tieto lokality neidentifikujú a nevyhodnotia, budú naďalej predstavovať potenciálne závažné environmentálne a zdravotné riziká. Dokument navrhuje zvýšiť úsilie zamerané na sanáciu kontaminovaných území (2).

Problematike kontaminovaných území sa venovala aj 6. ministerská konferencia o životnom prostredí a zdraví v Ostrave (13. – 15. 6. 2017). Jej hlavným zámerom bolo postaviť európsky proces ochrany životného prostredia a zdravia ako platformu implementácie vybraných a relevantných cieľov v oblasti životného prostredia a zdravia do roku 2030. Ostravská deklarácia vytýčila 7 priorít. V prípade SR sa na jej základe pripravil a v roku 2019 vládou schválil Akčný plán pre životné prostredie a zdravie obyvateľov Slovenskej republiky V. (NEHAP V.) Aj priorita uvedená v Ostravskej deklarácii – Predchádzanie a odstraňovanie nepriaznivých vplyvov na životné prostredie a zdravie, nákladov a nerovností súvisiacich s odpadovým hospodárstvom a kontaminovanými lokalitami prostredníctvom pokroku smerom k odstráneniu nekontrolovaného a nelegálneho zneškodňovania a obchodovania s odpadmi a riadneho nakladania s odpadmi a kontaminovanými lokalitami v kontexte prechodu na obehové hospodárstvo – sa premietla na Slovensku do prípravy NEHAP V. Cieľom dokumentu v tejto oblasti sa stáva súčinnosť MŽP SR s orgánmi na ochranu verejného zdravia pri komunikácii rizík plynúcich z kontaminovaných území, ktoré môžu mať vplyv na dotknuté obyvateľstvo.

V rámci Európskych spoločenstiev existuje niekoľko iniciatív zameraných, okrem iného, aj na problematiku znečistených území. Ide o NRC Soil (Národné referenčné centrum pre pôdu) pri Európskej environmentálnej agentúre (EEA) v Kodani (3), Common Forum on Contaminated Land in EU (Spoločné fórum pre kontaminované územia v EÚ (4)) a Ad-hoc WG Contaminated Sites and Brownfields (Pracovná skupina pre kontaminované lokality a brownfieldy), ktorá až do roku 2018 pôsobila ako

jedna z iniciatív Spoločného výskumného centra (JRC) v Ispre (5). Slovenská republika je aktívnym členom a má zastúpenie vo všetkých predmetných skupinách prostredníctvom expertov z MŽP SR, SAŽP a VÚPOP. V rámci priemyselných združení ide najmä o iniciatívu medzinárodnej siete NICOLE (Network for Industrially Co-ordinated Sustainable Land management in Europe), ktorá zastrešuje oblasť spolupráce akademickej obce s priemyslom a poskytovateľmi služieb v oblasti kontaminovaných území (6).

Z dôležitých dokumentov týkajúcich sa kontaminovaných území boli z iniciatívy EK, JRC, EEA v spolupráci s pracovnou skupinou Ad-hoc WG Contaminated Sites and Brownfields pripravené nasledovné publikácie, ktoré sa venujú problematike kontaminácie. V publikácii Status of local soil contamination in Europe. Revision of the indicator: Progress in the management of Contaminated Sites in Europe (7) sa uvádza, že v roku 2014 bolo v EÚ sanovaných 65 369 lokalít, z toho 14 360 bolo v procese sanácie príp. nápravných opatrení, z toho bolo realizovaných cca 14 tisíc nových sanácií za posledných 5 rokov.

Obr. 1 – 3 Titulné strany publikácií o kontaminovanej pôde v Európe, ktoré vydali JRC a Eionet NRC Soil

Ďalší dokument Remediation sites and brownfields – Success stories in Europe (8) približuje úspešné príklady manažmentu kontaminovaných lokalít v rámci EÚ. Medzi témy publikácie patrí problematika brownfieldov, rekultivácie skládok, problematika banských lokalít, informačných technológií, výskumu a projekty zamerané na hodnotenie ich vplyvu na zdravie. Zo strany Slovenskej republiky sú v publikácii spomenuté dve úspešné aktivity, a to školský program Enviróza ako jedinečný európsky projekt zameraný na mládež v oblasti environmentálnych záťaží na Slovensku a Informačný systém environmentálnych záťaží. V dokumente European Achievements in Soil Remediation and Brownfield Redevelopment (9) sú obdobne uvedené články týkajúce sa problematiky brownfieldov, rekultivácie skládok, problematiky banských lokalít, informačných technológií a výskumu. Tri články publikácie sú tematicky zamerané aj na historické úspechy niektorých krajín v riešení kontaminovaných území (Maďarsko, Španielsko a Taliansko).

Z posledných významnejších aktivít zameraných na manažment znečistených území v priebehu roku 2019 je možné spomenúť intenzívny pracovný workshop pod názvom EIONET Meeting National References Centres Soil 2019 including Workshop Soil Monitoring, Session on soil contamination with Ad hoc WG Contaminated Sites and Brownfields, ktorý sa konal v dňoch 12. až 14. 2. 2019 na pôde EEA v Kodani aj za účasti expertov zo Slovenskej a Českej republiky. Hlavné témy prednášok a diskusií boli zamerané na národné monitorovacie systémy vo vzťahu k pôde, medzinárodné projekty LUCAS Soil

a WIKI, priority ochrany pôd v Európe, hodnotenie stavu a kvality pôd v Európe, aktivity Spoločného fóra pre kontaminované územia v EÚ (difúzna kontaminácia, spracovanie dotazníkov z členských krajín EÚ a iné).

Zo strany Svetovej zdravotníckej organizácie (WHO) boli prezentované výstupy Ostravskej deklarácia ministrov životného prostredia a zdravia so zameraním na ochranu pôd. Bolo prediskutované ďalšie smerovanie pracovnej skupiny Ad-hoc WG Contaminated Sites. Zástupcovia krajín EÚ boli vyzvaní na pripomienkovanie dokumentu SOER 2020 v oblasti pôdy. Dokument SOER 2020 – Správa životné prostredia Európy – stav a perspektíva 2020, obsahuje okrem iného aj kapitolu Kontaminácia pôdy. Zo sledovaných indikátorov venuje správa pozornosť difúznej a lokálnej kontaminácii. V prípade difúznej kontaminácie sa zameriava na ťažké kovy v pôdach a prekročenie kritického zaťaženia (S,N) a v prípade lokálnej kontaminácie na indikátor Progres v manažmente kontaminovaných lokalít. Významné prednášané a diskutované témy v rámci workshopu sa týkali aj degradácie a kontaminácie pôdy. Od jednotlivých krajín EÚ sa v priebehu februára – marca 2019 očakávalo pripomienkovanie SOER 2020 a zaslanie prípadových štúdií. Bol dohodnutý harmonogram (roadmap 2019) vo vzťahu k European Soil Condition Assessment 2020/21. Stále je otvorená diskusia o novom postavení a zameraní pracovnej skupiny Ad hoc WG Contaminated Sites and Brownfields, ktorá bola doteraz riadená JRC v Ispre. Keďže aktivity JRC v tejto oblasti prechádzajú na EEA v Kodani, predpokladá sa jej priradenie k projektu WIKI.

Vo februári 2019 boli krajiny sveta vyzvané organizáciou FAO (Food and Agriculture Organization of the United Nations), UN Environment a WHO z podnetu Global Soil Partnership na vyplnenie dotazníka Assessment of the global status and regional trends of soil pollution. Cieľom tohto dotazníka je lepšie porozumenie problémom súvisiacim s kontamináciou pôdy v globálnom kontexte a identifikovanie znalostí, stavu riešenia, prípadne slabých miest v manažmente pôdy a hľadanie ďalších spoločných krokov pre zachovanie zdravej funkcie pôdy.

LITERATÚRA

- [1] http://ec.europa.eu/environment/soil/three_en.htm
- [2] <http://ec.europa.eu/environment/pubs/pdf/factsheets/7eap/sk.pdf>
- [3] <https://www.eea.europa.eu/themes/soil>
- [4] <https://www.commonforum.eu>
- [5] <https://ec.europa.eu/jrc/en/about/jrc-site/ispra>
- [6] <http://www.nicole.org>
- [7] PAYÁ PÉREZ A., RODRÍGUEZ EUGENIO, N. Status of local soil contamination in Europe: Revision of the indicator Progress in the management Contaminated Sites in Europe, EUR 29124EN, Publications Office of the European Union, Luxembourg, 2018, ISBN 978-92-79-80072-6, doi: 10.2760/093804, JRC107508
- [8] PAYÁ PÉREZ A. & PELAEZ SANCHEZ S., JRC, 2017. European achievements in soil remediation and brownfield redevelopment; doi: 10.2760/818120
- [9] JRC, 2015. Remediated sites and brownfields. Success stories in Europe; EUR 27530 EN; doi: 10.2788/406096